

ҺҮСЕЈН АББАСЗАДӘ-75

УРӘЈИН ВӘ ГӘЛӘМИН ЈОРУПМАСЫН

Анадан олмасынын 75 иллији әдәби ичтиманијәт төрөфиндән гәјд едилән көркөмли јазычмыс Һүсејн Аббасзадын биз һәммыс, илк новбадо, "Кенерал" романынын мүәллифи кими танымшыг. Фашизмә гаршы муһарибәдә роһадәтлә вурушуб һолак олмуш Совет Иттифагы Һәһроманы һоза Асланов кәңчилигн көзүндә өһсанәви бир шохсијәт иди вә онун һагғында ири һөһмли һәср әсорини мејдана чхмыс һәмныи севиндирдири (О вахт һоло һоза Аслановун Совет Иттифагы Һәһроманы адына икинчи дәфә лајг корулмоә, лакин бу фақтын үзә чхарылмамасы бағли дејлидт вә јашкы ки, журналист Муса Бағыровун көркин өмоји һөһмосидә бу әдәләт бәрпа олунду).

Һүсејн Аббасзадын вәстлори о вахт Азәрбајжан һәһромидә кәдән кәјфијәт дәишишкликлорини көһторән һуһмәләрдән иди. Ири һөһмли романларын, кәниш епик тәһсиләрлин јерини конкрет мөвзулу, ајдын сүжетли йыгчм повест вә романлар тутурду.

Һәср ингилаблардан, ғуручулғу иллориндән, муһарибәдән арылып 60-70-чи иллорин реал һәдәсләринә, Бакы фәһләлоринин, дәниз нефчиәлоринин, зиәләларын һојатына үз тутурду. Маишат ғағыларын һәсрүн башлыча мөвзусуна çevрилиди. Мо'һәвијәт проблемлори иле бағлы олан мәсәләләр, психоложи төһлил-јазычылары, о мүһләдән Һүсејн Аббасзадын даһа чох нәрәһәт едирди. Бу баһымдән онун "Сечилми сәһрәлери"нин биринчи чилдинә дахил олан нефчиәләрин, һүгүг ишчилоринин, әлимилорин һојатындан бәһс едән, онларын марәғәли, јаддагалан образларынын јарадан "Ғапныи дөүрләр", "Ғарадағ әһвалыт", "Евә көлкә дүшүр", "Мансур" повестлори хусуси гәјд олунмалыдыр.

Бунуна јанашы, муһарибә вә ондан сонрақкы иллорин һәдәсләри, динч илләрдә вә муһарибәнин көһсилмәјән фәзиәлори јазычмын јадындан чхымдырды. "Һарадансынын, мүсјә Абель" вә "Узәгдән көләп гонәг" адылы һәср әсәрләриндә Һүсејн Аббасзадә јендән муһарибә мөвзусуна ғајытды, муһарибәнин вәтәндән дидорлорин салдығы, хәрич өлкәләрдә илләрлә Вәтән һәсәртислә јанән, ән чәтин шорәитләрлә әдәләтгәһәрини ғорујән адамларын јаддагалан образларынын јаратды.

Һүсејн Аббасзадә "Ғирине вә ғәломинә динчлик вермәјән, ардычлык мөһсүлдәр ишләшән јазычларымыздындар. Буна көрә дә бир гәзәт мөғәләһсиндә онун бүтүн әсәрләрини хәтрләймәк чәтиндир. Дәврүн бәди төһлили, мүрәккәб вә зиддијәтлел инсан тәләлоринин өкс етдирилмәси Һүсејн Аббасзадын "Бурулғанлар", "Әлибәләнүн ағыр сәһәри" вә дикөр романларында да дәмәм етдирилмишиди.

Адылары салдыгым вә сәјмадыгым әсәрләри, јорулмаз јазычы өмоји, көзәл инсанлыг кәјфијәтлори, бүтүн тәләји иле сөзә, әдәбијәтә, милләтинә бағлы олмасы Һүсејн Аббасзадәјә шәһрәт вә халг мәнәбәттәи ғаһандырмышдыр. О, Азәрбајжан халг јазычысыдыр. Әсәрлори республиканын

Дәвләт Мукафатына лајг корулуб. Һүсејн Аббасзадә һәм дә көзәл журналистдир. Узун илләр республиканын ушағ мөтбуәт органына башчылыг етмиш, сонралар "Әдәбијәт вә инчәсәһәт" гәзетинин редактору олмушду.

Ғоҗамән јазычмысә чохдан таныјән, онунла узун мүддәт бир јердә ишләмиш, јарядычылығыны ишләмиш бир адам кими онунла бағлы ики мәсәлән хусуси гәјд етмәк истәјорим. Бунлардан бири Һүсејн мүәллимин сөзүн өсл мә'һәсындә јашкы адам олмасыдыр. Мән буну отуз иллик мүшәһидәләриндән сонра вә үрәклә, инамла дејорим. Бу мө'һәдә Һүсејн Аббасзадын јарядычылығы иле шохсијәти бир-бирини тамамлајыр. О, сон дәрәчә мөһрибән, һәссас, көврәк, әдәләтсизлиг дәзә билмәјән, һәмјәја јашкылыг еләмоғә чалышын, чаваллары сөвән вә онларын ғағысына гәләп бир адамдыр. Шәхсән мәннин тәләймәдә Һүсејн Аббасзадын бәјүк ролу олуб. 1967-чи илин апрел ајында, университетин дәрүнчү курсында маддә чәтинликләр үзүндән һәр шеји атыб рајона ғајытмақ истәјирдим. О әрәфәдә "Әдәбијәт вә инчәсәһәт" гәзетиндә танымәзә-билмәз бир мөғәлломи чәп еләмишдирләр. Јошдашларымдан кимсә "сәнин мөғәләнин верибләрсә, демәли, тәнијярлар, мүрәчиәт елә, бәлкә ишә көтурдүләр" дејди. Бу фикри мәнни төләбәси кими таныјән Бәхтијәр Ваһабзадәјә дедим. О, тәрәддүд еләмәдән Һүсејн мүәллимә зәкк вурду. "Әдәбијәт вә инчәсәһәт" гәзетинин төнгид шә'һәсиңдә бәш јерә мөһдән башгә дә ики-үч нәфәр нәмиздәр вәри иди вә јоғин онлары дә кимләрсә мәсләһәт көрмүшдүләр. Һүсејн Аббасзадә һәрәј бир мөғәлә вериб, редактә ғабилијәтмиззи јохлајандән сонра мәнә "сабаһдан ишә чхыл" - деди.

Беләликлә, кәндә һазырлаша-һазырлаша бирдән-бирә о вахт чох охунан вә севилән "Әдәбијәт вә инчәсәһәт" гәзетинин әдәби ишәһси олду. Һәлә һеч университетә битирәммишидән, ондан сонрақкы или дә өјәни охумаллы иди: Һүсејн Аббасзадә үзүмә вурмадан, һисс еләтдирирмәдән бунларын һәммыси үчүн шәрәит јаратды. Бу, өмүрүнүн ән өвиз чәхирләриндән бириди. Чүнки мәннин ардычыл өдәби фәәлијәти мө гәзәтә көләндән сонра башланды, өсл университетин дә јәнә бу гәзәт олду. Чүнки о илләрдә бу гәзәтдә Һүсејн Аббасзадәдән башгә мөрһум Адил Бабағев, Мөһмөд Әкбәр, Ғабил, Сабир Әһмәдов, Емин Маһмүдов, Күндүз Аббасов, Ајаз Вәфәлы, Рәсим Сәфәрәв, Исрајыл Муһстафәјев кими гөләм сәһилблор, бачарылыг журналистләр, ән башлычасы көзәл инсанлар чалышырды. Төмиз муһит иди, сәһмии бир коллективди. Әһлиндә Һүсејн Аббасзадын редакторлуғ иллори "Әдәбијәт вә инчәсәһәт" гәзетинин тарихиндә хусуси јер тутур. Һүсејн мүәллим мүәсир дү-

шүнчәли, объектив, мүстәғил, демократик фикирли вә ән башлычасы чәсәрәтли бир редакторду. Нә гәдәр муһәбиәсәлоримиз, фикир арылыгларымыз ола дә, Һүсејн Аббасзадын бу кәјфијәтлорини һәмә е'тираф едирди вә она бәјүк һөрәтизмиз варды.

О иллорин бир чох һәдәсләри, көрушлори Һүсејн Аббасзадын "Портрет чхикилори" силәһсиндән јаздығы вә "Дүнјадән көр нечә инсанлар кәдиб" китабчәдә топланмыш дәјрәли хәтирәлоринә мөвзу олуб. Һүсејн мүәллимин чәвәрәси кәнишиди. Театрдән бәшләмиш бүтүн сәһәт сәһәлоринин көркөмли јарядычылары иле үнсийәти варды. Онун вахтында гәзәт бу чүр адамларын үзүнчә һәмишә ачдығы, О, јәһимли фикирдән, ахтарышадән, дөјүләни мүдафийә етмәкдән чәкнимиди.

Мәмуар жанры, тәвәссуф кими, әдәбијәтимызын зәиф ғәлләриндәндир. Бу баһымдән Һүсејн Аббасзадын китабы әзкин бир портретләр ғәләрәјәсыдыр, ондә әдәбијәтимызын вә инчәсәһәтимызын инди адылары өһсанәләмиш нәһәнклоринин бир јазычы көзүнә, јазычы үрәјинә чөкүшә колоритли шәхиллери вар. һәмнин китабада һоттә озүмә дә көрдүм вә 1968-чи илде Шамонун "Арылыг" китабы һагғында јаздыгым мөғәлә бәрәдә бәјүк јазычмыз Сулейман Рәһимлинин јүксәк ғијәмәти мәннин үчүн көзәлиниләмә олду. Бу китаб охучуларымызын бәјүк шәхсийәтлоримизни даһа јашкы танымаларына көмәк етмәклә јанашы, һәм дә өз мүәллифинин долғун бир портретчиди вә онун севдир.

Һүсејн Аббасзадын шохсијәтиндә мәнни чәләб едән икинчи чәһәт өнүн принципаул, ајдын, чәсәрәтли, дөјәшилмәз вәтәндәшлиг мөвгәјидир. Сон он илдә чох адамлар заманын дишинә вурулуб лах чыхды. Һүсејн мүәллимин дөјәшилмәз де. Јашына баһмәјярә, һәмишә халғын арасында олду, онун сөзүнү деди. Көһнә чәһбәчилији она өвино гәдим, ондан чәхәд имкән вермәди. Азәрбајжанын мүстәғиллијинин ғаһвәлины вә ғорунмасы јолунда һәм гәләми, һәм дә фәәлијәтләр иле бәјүк көһторди, хәшә коләмәк үчүн јох, үрәјини һөкму иле јашады. Һәмишә өсл зиәли, өсл вәтәндәш мөғәјиндә дајанды... "Ушағ-мушағ" (Јә'ни көнчләрә) ғошулмадән чәкнимиди, өксинә, бунуна өз кәнклик рунуңу ғорујуб сахладығыны көһторди.

Ағсагал јазычмысы, әдәбијәтимызын, мәдәнијәтимызын тәвәссубчәк төбәлигәтичынсы, әдәбијәтимызын һәр бир уғруна сәвинән, Вәтәнин тәләјинә үрәкдән јәнән көзәл инсан, көһнә достумузу, өвиз Һүсејн мүәллими - Бәһрәли, хәјрихәр бир өмүр јашадығына көрә үрәкдән төбәрик едир, "үрәјин вә гәломин јорулмаһын" дејорим.

Сабир РҮСТӘМХАНЫ